

Список використаних джерел:

1. Большаков В.Н., Лушекина А.А., Неронов В.М. Сохранение биологического разнообразия: от экосистемы к экосистемному подходу. Экология. 2009. № 2. С. 83–90.
2. Бринчук М.М. Экосистемный подход в праве. Экологическое право. 2008. № 1. С. 6–14.
3. Васильева М.И. О возможностях правового регулирования пользования экосистемными услугами. Стратегия России. 2008. № 10. С. 18–25.
4. Конвенція про біологічне різноманіття від 5 червня 1992 р. (ратифіковано Законом України від 29 листопада 1994 р.). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_030
5. Копылов М.Н., Нгуен К.Т. Современные подходы к экосистемному правлению. Евразийский юридический журнал. 2013. № 4. С. 82–86.
6. Котеньов О.Г. Принципы права природокористування: дис. ... к.ю.н.: 12.00.06. Х., 2016. 228 с.
7. Одум Ю. Основы экологии. М.: Мир, 1975. 740 с.
8. Перелет Р.А. Экосистемный подход к управлению природопользованием и природоохранной деятельностью. Механизм регулирования экономики. 2006. № 1. С. 36–53.
9. Позняк Е.В. Принцип экосистемности в экологичному прав: поняття та зміст. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка: Юридичні науки. 2013. № 4(98). С. 39–42.
10. Суетнов Є.П. Міжнародно-правове забезпечення екосистемного підходу. Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади: матеріали «круглого столу» (Харків, 4 грудня 2015 р.). За заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2015. С. 177–183.

УДК 349.6

СМЕЦЬ Л.О.

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРАВІ ЄС
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто основні нормативно-правові акти Європейського Союзу у сфері забезпечення екологічної безпеки держави та суспільства. Виділені ключові особливості підходу до регулювання сфери забезпечення екологічної безпеки у праві Європейського Союзу. Вказано на заходи, необхідні для повноцінної імплементації норм Європейського Союзу у сфері захисту навколишнього середовища.

Ключові слова: *Європейський Союз, екологічна безпека, директива, навколишнє середовище.*

В статье рассмотрены основные нормативно-правовые акты Европейского Союза в сфере обеспечения экологической безопасности государства и общества. Выделены ключевые особенности подхода к регулированию сферы обеспечения экологической безопасности в праве Европейского Союза. Указаны меры, необходимые для полноценной имплементации норм Европейского Союза в сфере защиты окружающей среды.

Ключевые слова: *Европейский Союз, экологическая безопасность, директива, окружающая среда.*

The article deals with the main regulatory acts of the European Union in the sphere of environmental security of the state and society. Main features of the EU approach to the regulation of the environmental security sphere are pointed out. Measures are proposed to fully implement the EU norms in the sphere of environment protection.

Key words: *European Union, environmental security, directive, environment.*

Вступ. В умовах поглиблення відносин між Україною та ЄС і особливо імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, особливої актуальності набуває дослідження європейського законодавства, у тому числі – у сфері забезпечення екологічної безпеки. Це пов'язано як із тим, що Європейським Союзом сформовано одну з найбільш масштабних систем нормативно-правового регулювання відносин у сфері забезпечення екологічної безпеки на всіх рівнях, а й із тим, що адаптація значної частини норм європейського законодавства у цій сфері прямо передбачена Угодою про асоціацію.

Особливостям регулювання сфери забезпечення екологічної безпеки в Європейському Союзі та проблемам адаптації українського законодавства до відповідних директив та регламентів ЄС присвятили свої роботи низка українських дослідників, зокрема І.Д. Казанчук [1], О.Б. Кишко-Єрлі [2], О.М. Ткаченко [3], Ю.В. Шабарадіна [4] тощо. Разом із цим варто наголосити, що право ЄС у сфері забезпечення екологічної безпеки є доволі розлогим, а відповідно, наявні дослідження не можуть охоплювати всіх його аспектів; у зв'язку з цим вивчення особливостей загальноєвропейського нормативно-правового регулювання сфери забезпечення екологічної безпеки залишається перспективним та актуальним напрямом наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є виділення загальних особливостей нормативно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в ЄС та визначення їх впливу на імплементацію відповідних норм до законодавства України.

Результати дослідження. З метою гармонізації законодавства та забезпечення реалізації єдиної європейської політики у сфері забезпечення екологічної безпеки, у ЄС використовується наднаціональне екологічне законодавство у вигляді директив та регламентів ЄС. Основні напрями політики у сфері захисту навколишнього середовища, що регулюються спільним європейським законодавством, визначені Угодою про функціонування Європейського Союзу від 13 грудня 2007 р. [5]. Зокрема, ст. 191 встановлює такі цілі спільної політики у сфері захисту навколишнього середовища:

- збереження, захист та покращення якості навколишнього середовища;
- захист людського здоров'я;
- ощадливе та раціональне використання природних ресурсів;
- сприяння заходам на міжнародному рівні, спрямованим на подолання регіональних та глобальних екологічних проблем, передусім, протидії зміні клімату.

Більш детально цілі спільної політики у сфері захисту навколишнього середовища визначені Програмою дій у сфері охорони навколишнього середовища до 2020 р., затверджена 20 листопада 2013 р. (7-ма програма дій) [6]. Вона визначає наступні:

- захист, збереження та примноження природного капіталу ЄС;
- перетворення ЄС на ресурсоефективну, екологічно чисту та конкурентоздатну економіку з низьким споживанням вуглецевого палива;
- охорона громадян ЄС від загроз та ризиків для здоров'я і добробуту, пов'язаних із навколишнім середовищем;
- максимізація переваг від екологічного законодавства ЄС шляхом удосконалення його імплементації;
- покращення інформаційної бази екологічної політики ЄС;
- забезпечення інвестицій в екологічну та кліматичну політику і врахування зовнішніх ефектів;
- удосконалення інтеграції у сфері охорони довкілля та узгодженості політики у цій сфері;
- поліпшення стійкого розвитку міст ЄС;
- підвищення ефективності ЄС щодо протидії міжнародним викликам у сфері навколишнього середовища та зміни клімату.

Окрім основних цілей спільної політики у сфері захисту навколишнього середовища, Угода про функціонування Європейського Союзу також встановлює принципи спільної політики у сфері захисту навколишнього середовища:

- принцип обережності полягає в утриманні від певних дій або заходів у разі, якщо є наукова невизначеність щодо їх можливого ризику людському здоров'ю або навколишньому середовищу;
- принцип попередження;
- принцип усунення джерел забруднення;
- принцип «забруднювач платить» полягає у тому, що витрати, пов'язані із вжиттям заходів щодо попередження, скорочення та контролю забруднення покладаються на забруднювача навколишнього середовища [7].

З огляду на цілі та принципи спільної політики у сфері захисту навколишнього середовища, можна виділити ключові напрями забезпечення екологічної безпеки, що охоплюються нормативно-правовими актами ЄС, є:

- оцінка можливих впливів на навколишнє середовище;
- попередження та управління ризикам для довкілля;
- забезпечення відповідальності за порушення екологічного законодавства;
- розкриття інформації про стан довкілля та участь громадськості у реалізації екологічної політики.

Окрім цього, варто визначити наявність нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення екологічної безпеки в окремих галузях економіки (наприклад перевезення), стосовно окремих аспектів захисту довкілля (якість повітря, якість водойм) або окремих джерел небезпеки для навколишнього середовища (хімікати, відходи, шумове забруднення).

Прийнята в Європейському Союзі система оцінки впливів на навколишнє середовище спрямована, передусім, на реалізацію згаданого вище принципу обережності. Спільне європейське законодавство передбачає два основних види оцінки потенційного впливу на навколишнє середовище: оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та стратегічну екологічну оцінку (СЕО). Відмінність цих оцінок полягає у такому. По-перше, ОВНС проводиться щодо проектів будівництва, ремонту, розширення, оновлення тощо господарських об'єктів та об'єктів інфраструктури, тоді як СЕО проводиться щодо планів та програм економічного, соціального та іншого розвитку. При цьому, якщо ОВНС стосується як публічних, так і приватних проектів, то СЕО проводиться лише щодо проектів та програм, які розробляються органами публічної влади.

Основні вимоги щодо ОВНС визначені Директивою 2011/92/ЄС від 13 грудня 2011 р. про оцінку наслідків впливу деяких громадських і приватних проектів на навколишнє середовище [8].

Директива, зокрема, визначає дві категорії проектів; для першої групи (що включає більш потенційно небезпечні для довкілля проекти, наприклад, нафтопереробні заводи, теплові електростанції тощо) проведення оцінки впливу на навколишнє середовище є обов'язковим, для другої вирішення питання щодо необхідності проведення оцінки покладається на відповідну державу-члена через процедуру скрінінгу проектів, з огляду на результати проведеної експертизи або граничні величини чи критерії, встановлені цією державою.

Процедура оцінки складається з таких стадій:

- підготовка звіту про оцінку впливу на навколишнє середовище;
- громадське обговорення звіту, консультації з громадськістю;
- погодження звіту уповноваженим органом.

Звіт про оцінку впливу на навколишнє середовище надається компетентним органам відповідної держави-члена замовником проекту. Він має включати, зокрема, опис проекту, опис основних альтернатив та основні причини вибору цього варіанту з урахуванням впливу на довкілля, опис аспектів навколишнього середовища, на які може бути здійснений значний вплив, опис потенційного впливу проекту на навколишнє середовище, опис заходів для попередження, зниження та усунення негативного впливу на довкілля тощо. Після отримання звіту компетентний орган повідомляє природоохоронні органи, громадськість, а також зачеплені держави-члени, та проводить із ними консультації. Рішення приймається з урахуванням їх результатів та доводиться до відома громадськості.

Вимоги щодо СЕО встановлені Директивою 2001/42/ЄС від 27 червня 2001 р. про оцінку впливу на стан довкілля окремих проектів та програм [9]. Її дія поширюється на проекти та програми, що підлягають підготовці та/або ухваленню компетентним органом на державному, регіональному чи місцевому рівнях або які підготовлені компетентним органом для ухвалення шляхом проходження законодавчої процедури Парламенту або Уряду та визначаються законодавчими, регуляторними чи адміністративними положеннями.

Як і у разі ОВНС, всі програми та плани поділяються на дві групи: такі, що підлягають обов'язковій оцінці, та такі, що підлягають скрінінгу, тобто рішення щодо проведення оцінки покладається на компетентний орган влади відповідної держави.

До першої групи належать проекти і плани, підготовлені для сільського господарства, лісгосподарства, рибальства, електростанцій, промисловості, транспорту, збору та переробки відходів, експлуатації водних ресурсів, телекомунікацій, туризму, містобудування та приміського будівництва чи землекористування, а також такі, які потребують оцінки відповідно до Директиви 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни у зв'яз-

ку ізможливістю впливу на охоронювані природні середовища. До другої групи такі проекти та плани належать, якщо вони зачіпають невелику територію на локальному рівні, або якщо йдеться про внесення незначних змін до таких планів та програм.

Процедура СЕО схоже на процедуру ОВНС: вона передбачає підготовку звіту про стан довкілля, проведення нарад, врахування звіту про стан довкілля та результатів нарад під час прийняття рішень, а також поширення інформації про рішення. Звіт про стан довкілля має містити визначення, роз'яснення та аналіз потенційного суттєвого впливу на довкілля за умови впровадження проектів та програм, а також раціональні альтернативи з урахуванням цілей і географічних меж цього проекту чи програми.

Нормативно-правове регулювання попередження та управління ризикам для довкілля спрямоване, передусім, на реалізацію принципу попередження. Відносини у цій сфері регулюються низкою директив ЄС.

Директива № 2008/1/ЄС про промислові викиди (інтегрована система попередження та контролю забруднення) [10] визначає зобов'язання операторів великих сільськогосподарських та промислових об'єктів у сфері охорони навколишнього середовища, включаючи процедури отримання дозволів на таку діяльність. Види діяльності, щодо яких застосовуються положення Директиви, включають шість груп: енергетика; виробництво та обробка металів; обробка мінеральної сировини; хімічна промисловість; управління відходами та інші види (що включають, зокрема, виробництво целюлози із деревини та інших волокнистих матеріалів, великі скотобійні, установки інтенсивного вирощування свійської птиці тощо).

Директивою встановлена процедура отримання дозволу на здійснення даних видів діяльності, а також визначені загальні принципи умов, що висувуються до операторів таких виробництв, передусім щодо викидів забруднюючих речовин. Такими принципами визначені наведені нижче:

- вживати всіх необхідних заходів для попередження забруднення (найкращі доступні технології);
- забезпечувати недопущення суттєвого забруднення;
- уникати виробництва відходів; там, де вони виробляються, забезпечувати їх повторне використання, а там, де це технічно або економічно неможливо, їх утилізацію таким чином, щоб будь-який вплив на довкілля усувався або мінімізувався;
- забезпечувати раціональне споживання енергії;
- вживати необхідні заходи для попередження аварій та обмеження їхніх наслідків;
- при остаточному припиненні виробництва вживати необхідні заходи для того, щоб повністю виключити можливість забруднення і повернути місце розташування виробництва у прийнятний стан.

Окрім цього, Директива встановлює обов'язок операторів регулярно інформувати компетентні органи про результати моніторингу викидів, а також про всі суттєві надзвичайні ситуації.

Важливою складовою частиною дозволів є граничні значення викидів. Вони встановлюються відповідними державними органами, з огляду на найкращі доступні технології та з урахуванням технічних характеристик виробництва, географічного розташування та локального стану довкілля. Окрім цього, для деяких видів викидів граничні значення встановлені окремими директивами (зокрема викиди небезпечних субстанцій у воду, асбестове забруднення тощо). При цьому Директива підкреслює, що у цьому разі йдеться про мінімальні стандарти, і якщо застосування найкращих доступних технологій забезпечує нижчий рівень викидів, то як граничні значення мають використовуватися останні.

Директива 2012/18/ЄС щодо контролю масштабних аварій, пов'язаних із небезпечними речовинами, (Севезо III) встановлює правовий режим попередження ризиків, пов'язаних зі зберіганням небезпечних речовин [11]. Для цілей застосування директиви, підприємства, на яких зберігаються небезпечні речовини, розділені на дві групи: з нижчим та з вищим рівнем безпеки (залежно від об'ємів небезпечних речовин, що на них зберігаються). Залежно від належності до тієї чи іншої групи, дещо відрізняється встановлюваний Директивою режим контролю за підприємствами.

Документ встановлює основні механізми контролю за зберіганням небезпечних речовин:

1. Повідомлення. Механізм полягає в обов'язку країн-членів вимагати, щоб підприємства, на яких зберігаються небезпечні речовини, повідомляли відповідному компетентному органу інформацію про свою діяльність (найменування, адреса тощо), небезпечні речовини, що зберігаються (інформація, достатня для їх ідентифікації, кількість та фізична форма, вид діяльності,

безпосереднє навколишнє середовище підприємства, включаючи фактори, що можуть стати причиною великої аварії тощо). Окрім цього, необхідними є повідомлення про наміри будь-якого суттєвого збільшення чи зменшення кількості чи зміни фізичних властивостей небезпечних речовин, модифікації підприємства або його частини, закриття підприємства;

2. Політики попередження великих аварій передбачені для підприємств із вищим рівнем безпеки. Політика попередження великих аварій має бути оформлена у вигляді письмового документу та бути спрямованою за забезпечення високого рівня захисту здоров'я людини і навколишнього середовища, а також відповідати безпеці великих аварій. Документ має містити загальні цілі і принципи дій суб'єкта, роль і відповідальність керівництва, а також зобов'язання щодо постійного покращення якості контролю за безпеками виникнення великих аварій та забезпечення високого рівня захисту. Директива встановлює обов'язок країн-членів вимагати складання таких політик та забезпечувати їх належну імплементацію.

3. Звіти про заходи безпеки передбачені для підприємств із вищим рівнем безпеки. Директива зобов'язує країни-члени вимагати від таких підприємств звітів, що містять, зокрема, підтвердження введення в дію згаданих вище політик та системи безпеки для їх імплементації, ідентифікованості небезпек великих аварій та можливих сценаріїв великих аварій, вжиття необхідних заходів для їх попередження та обмеження їхніх наслідків тощо.

4. Плани дій в аварійних ситуаціях передбачені для підприємств із вищим рівнем безпеки. Цей механізм полягає в обов'язку країн-членів вимагати від таких підприємств розробки та подання відповідним компетентним органам внутрішніх планів дій в аварійних ситуаціях, а також розробити зовнішні плани дій в аварійних ситуаціях; такі плани мають бути спрямовані на: обмеження і контроль інцидентів для мінімізації наслідків та обмеження шкоди здоров'ю людини, довкіллю і майну; імплементацію необхідних заходів із захисту здоров'я людини і довкілля від наслідків великих аварій; надання необхідних відомостей громадськості і зацікавленим службам та органам даного району; забезпечення відновлення і ліквідації наслідків для довкілля після великої аварії.

Директива робить особливий акцент на необхідності інформування громадськості про заходи із контролю за зберіганням небезпечних речовин та проведення громадських консультацій із цих питань до прийняття відповідних рішень.

Питання екологічної відповідальності врегульовані, передусім, Директивою 2004/35/ЄС від 21 квітня 2004 р. Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди [12], спрямованою на реалізацію принципу «забруднювач платить». У контексті документа екологічною шкодою вважається:

- 1) шкода біологічним видам та ареалам проживання, що перебувають під охороною;
- 2) шкода водним ресурсам;
- 3) шкода земельним ресурсам.

Суб'єктом передбаченої Директивою відповідальності є оператор діяльності, який визначається документом як будь-яка приватна або державна, фізична або юридична особа, що здійснює або перевіряє професійну діяльність, або, якщо таке передбачено національним законодавством, отримала шляхом делегування важливі економічні повноваження щодо технічного функціонування, враховуючи власника письмового дозволу або згоди на таку діяльність, або особу, що реєструє таку діяльність або нотифікує останню.

При цьому варто зауважити, що якщо за шкоду, завдану біологічним видам та ареалам проживання, що перебувають під охороною, в межах Директиви несуть оператори всіх видів діяльності, то інші види шкоди підпадають під її дію лише у разі, якщо діяльність оператора належить за додатком III Директиви до небезпечних видів діяльності.

Відповідальність операторів полягає у зобов'язанні покрити витрати, пов'язані із заходами на попередження нагальної небезпеки шкоди (запобіжні заходи) чи ліквідацію шкоди (відновлювальні заходи).

Фізичні чи юридичні особи, чий інтерес є зачепленими, мають право вимагати від державних органів вжити заходів для ліквідації шкоди. Низка видів діяльності виключена зі сфери застосування директиви, наприклад атомна енергетика, у зв'язку з тим, що вони регулюються іншими угодами.

Окрім екологічної відповідальності, передбаченої цією директивою, європейське законодавство встановлює захист довкілля і за допомогою кримінального законодавства. На це спрямована Директива 2008/99/ЄС про кримінально-правовий захист навколишнього середовища [13]. Вона, зокрема, встановлює обов'язок країн-членів криміналізувати низку правопорушень

у сфері екологічної безпеки (наприклад, вивільнення, емісія чи занесення великої кількості речовин чи іонізуючої радіації у повітря, ґрунт чи воду, що мало наслідком смерть, загрозу смерті або таке, що завдало серйозної шкоди будь-якій особі, або істотну шкоду якості повітря, якості ґрунту, якості води чи збереженню тваринного і рослинного світу; збір, транспортування, переробка і утилізація відходів, включаючи нагляд за такою діяльністю і відновлення середовища місць утилізації відходів, і включаючи діяльність дилерів і брокерів з управління відходами, що мало наслідком смерть або загрозу смерті або таке, що завдало серйозної шкоди будь-якій особі, або істотну шкоду якості повітря, якості ґрунту, якості води чи збереженню тваринного і рослинного світу тощо). Додатково Директива встановлює необхідність встановлення відповідальності юридичних осіб за такі діяння.

Центральним документом у сфері розкриття інформації про стан довкілля є Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації [14]. Цей документ формулює доволі детальне та широке визначення інформації щодо навколишнього природного середовища, яка являє собою будь-яку інформацію у письмовій, візуальній, звуковій, електронній або у будь-якій іншій матеріальній формі стосовно:

1) стану таких складників навколишнього природного середовища, як повітря та атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафти та об'єкти природного комплексу, як-от водно-болотні угіддя, берегові та морські зони, біологічне різноманіття та його складники, включаючи генетично модифіковані організми, а також взаємодії між цими елементами;

2) таких факторів, як речовини, енергія, шум, радіоактивне випромінювання або відходи, викиди і стоки, а також інші викиди в навколишнє природне середовище, що впливають або можуть вплинути на складники навколишнього природного середовища, зазначені у пункті (а);

3) заходів (включаючи адміністративні), такі, як політика, законодавство, плани, програми, угоди про навколишнє природне середовище та діяльність, які впливають або можуть вплинути на елементи або фактори, зазначені у п. 1 і п. 2, а також діяльності та заходів, призначених для захисту цих елементів;

4) звітів про застосування законодавства про навколишнє природне середовище;

5) аналізів рентабельності та інших економічних аналізів та припущень, використаних у рамках заходів та діяльності, зазначених у п. 4;

6) стану здоров'я та безпеки людей, у тому числі забруднення ланцюга харчування, за необхідності, умов життя людей, пам'ятників культури та побудованих споруд, у тому ступені, в якому на них впливає або може вплинути стан елементів навколишнього природного середовища, зазначених у п. 1, або, шляхом цих елементів, одним із факторів, заходів, видів діяльності, зазначених у п. 2 і п. 3.

Директива вимагає держави-члени забезпечити, щоб публічні органи надавали наявну інформацію щодо навколишнього природного середовища, що утримується ними або для них, будь-якому заявникові за його запитом без необхідності для останнього відстоювати свої інтереси. При цьому до публічних органів, за Директивою, належать як будь-які органи публічної влади (уряд або інший орган публічної адміністрації, включаючи публічні дорадчі органи, на національному, регіональному чи місцевому рівні), так і будь-яка фізична або юридична особа, що здійснює функції публічного адміністрування відповідно до національного законодавства, включаючи конкретні обов'язки, види діяльності або послуги, що стосуються довкілля, будь-яка фізична або юридична особа, що має публічні обов'язки чи функції або надає публічні послуги, що стосуються довкілля, під контролем таких органів або осіб.

Важливим аспектом Директиви є також зобов'язання держав-членів вживати необхідних заходів для забезпечення організації органами державної влади інформації щодо навколишнього природного середовища відповідно до своїх функцій, яка утримується ними або для них, з огляду на її активне і систематичне оприлюднення, зокрема, за допомогою комп'ютерних телекомунікаційних та/або електронних технологій, коли вони доступні.

Окрім наведених вище нормативно-правових актів, що стосуються загальних аспектів забезпечення екологічної безпеки, діє й низка галузевих директив, що регламентує питання захисту довкілля стосовно певних видів небезпек. Так, режим утилізації відходів в ЄС врегульовано Директивою 2008/98/ЄС про відходи та скасування окремих Директив, протидія шумовому забрудненню – Директивою № 2002/49/ЄС про оцінку та керування процесами, пов'язаними із шумом із навколишнього природного середовища. Окрім цього, функціонують окремі регулятивні акти для захисту певних сфер навколишнього середовища. Так, охороні атмосферного повітря присвячено Директиву 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи,

охороні водних ресурсів – Директиви 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики та 2008/56/ЄС, що встановлює рамки діяльності Співтовариства у сфері політики з морського середовища.

Висновки. Незважаючи на велику кількість директив та заснованих на них регламентів, можна виділити низку загальних особливостей спільного європейського законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Передусім, варто звернути увагу на велике значення для європейського екологічного законодавства інформування громадськості та її участі у прийнятті рішень, що стосуються довкілля. Поряд зі спеціалізованою Директивою 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації, інформування громадськості та проведення консультацій із нею передбачене практично всіма ключовими природоохоронними директивами як суттєвий елемент механізму їх функціонування.

Друга особливість пов'язана із принципами екологічної політики ЄС, зафіксованими в Угоді про функціонування Європейського Союзу. Як вже зазначалося, до них належать принцип обережності, принцип попередження, принцип усунення джерел забруднення та принцип «забруднювач платить». Зокрема, принцип обережності реалізується через систему оцінки проектів, планів та програм; принцип попередження – через достатньо жорсткий механізм отримання дозволів на провадження діяльності, що несе ризики для навколишнього середовища, принцип усунення джерел забруднення – через високі вимоги щодо обмеження викидів визначених небезпечними речовин, принцип «забруднювач платить» – через механізми екологічної відповідальності за попередження забруднення та усунення його наслідків. Іншими словами, режим забезпечення екологічної безпеки, що встановлюється європейським природоохоронним законодавством, має, передусім, проактивний характер та спрямований на максимально можливе попередження завдання шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людини.

Також варто наголосити на тому, що загальноєвропейські норми функціонують передусім через національне законодавство країн-членів. Іншими словами, значна частина положень екологічних директив виступає як мінімальні вимоги, які мають бути відображені державами, що входять до ЄС у власних законодавчих та інших нормативно-правових актах. Частина загальноєвропейських екологічних норм вже імплементована до українського національного законодавства; додаткова низка положень міститься у законопроектах, зареєстрованих у Верховній Раді України. Тим не менш реалізація зазначених положень потребує також додаткового організаційного забезпечення. Передусім це стосується:

- створення сучасної системи інформування громадськості про заходи у сфері забезпечення екологічної безпеки, у тому числі із широким застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- формування ефективного механізму проведення консультацій із громадськістю, що має забезпечити реальне врахування думки населення відповідних територій при прийнятті рішень, що стосуються проектів або планів, які можуть мати вплив на навколишнє середовище;
- формування механізму отримання дозволів на ведення діяльності, пов'язаної із ризиком для навколишнього середовища, та контролю дотримання їх умов, який би, з одного боку, забезпечував дотримання норм екологічної безпеки, а з іншого – не створював надмірного бюрократичного тиску на реалізацію публічних та комерційних проектів;
- вироблення сучасних нормативів, лімітів та інших показників, що характеризують викиди шкідливих речовин, з огляду на практику держав-членів ЄС та найкращих доступних технологій з урахуванням українських реалій.

Список використаних джерел:

1. Казанчук І.Д. Європейська модель побудови адміністративно-правової системи охорони навколишнього середовища, та можливості її запозичення в євроінтеграційній Україні. Європейські перспективи. 2013. № 3. С. 47–54.
2. Кишко-Єрлі О.Б. Адаптація екологічного законодавства України до права навколишнього середовища Європейського Союзу. Часопис Київського університету права. 2014. № 3. С. 215–219.
3. Ткаченко О.М. Правові аспекти відновлення природних ресурсів: досвід країн Європейського Союзу та національне екологічне законодавство України. Право і суспільство. 2016. № 6. С. 86–92.

4. Шабардіна Ю.В. Екологічна політика Європейського Союзу в контексті посилення інтеграційних процесів в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 3. С. 576–579. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/119.pdf>.

5. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01, signed on 13 December 2007. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>.

6. Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 ‘Living well, within the limits of our planet’. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>

7. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01, signed on 13 December 2007. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>.

8. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0092>.

9. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32001L0042>.

10. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010L0075>.

11. Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, amending and subsequently repealing Council Directive 96/82/EC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0018>.

12. Directive 2004/35/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0035>.

13. Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0099>.

14. Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003L0004>.